

SNOVANJA

Kranj, 13. februarja 1979 – št. 1, l. XIII.

Prešernovemu dnevu na rob

Franc Drolc

Prešernov dan je ravno prava priložnost za razmišljanje o izseku iz književnih prizadevanj na Gorenjskem, torej za delček inventure v smislu Prešernovega »stanu« kot slovesnim razpoloženjem primerne programskega napotila.

Takoj se je seveda treba omejiti od dveh skrajnih položajev, ki bi se utegnili ponuditi ob tem razmišljanju. Po vidikih izčrpnosti in vrednostnega zao-krožanja še ni mogoče razčlenjevati literarnih pojavov in ustvarjalnih osebnosti, saj so preskromni okviri in namen tega zapisa, prav tako pa se v drugi skrajnosti ni mogoče prepustiti jadikovanju na temo »literatura v provinci«. Četudi gre tedaj za osvetlitev samo ozkega izseka iz širše zastavljenih prizadevanj, pa ravno zaradi vrveža v dneh praznovanja ne smemo mimo zanimivega pojava, ki za svojim videzom mogoče zastira pomembnejše razsežnosti. Za kaj torej gre?

Redkokdaj se zgodi, da se na našem območju v tako kratkem časovnem obdobju zgosti literarna tvornost do

tolikšne mere, kot se nam je to zgodilo v zadnjih mesecih preteklega leta.

Nekdo bi pač rekel, da je temu pojavu botrovalo komaj kaj več kot slučajne knjigotrške in založniške okoliščine, vendar pa skorajda hkratna knjižna izdaja peterice avtorjev, ki so kar najtesneje, vsaj v svojo življenjsko biografijo, povezani s Prešernovim mestom, zagotovo zasluži dobršno mero pozornosti. Ob tem bi bilo mogoče celo zaobiti imena, saj gre le za ilustrativen izsek, pa naj bo še tako reprezentativen. Mimo imen velja tedaj poudariti precej obsežen razpon, ki ga nakazuje omenjena dela. Že sam generacijski vidik, ki seže od literarnega prvenca do dela, ki se preveša že v zrelost oziroma radikalno iskanje, nakazuje dovolj obetavne dileme, še bolj pa pojav postane kompleksen po preostalih vidikih peterice ustvarjalnih biografij, z oklepajočo žanrsko preokupacijo dveh lirikov ob dveh dramatikih, sredi med njima pa s teoretično analizo na mejah filozofije književnosti. Torej razpon, ki bi ga bilo v tej kratki razdalji še komajda mogoče podvreči analizi. Eno pa je mogoče zapisati že zdaj: pred nami je pahljača oblik v umetniški viziji sveta, ki je ravno po svoji različnosti tako zapleten in hkrati bogat. Gre torej za več kot samo količinsko zgoščevanje na knjižnih pollicah, gre za nastop, ki kljub raznolikostim – ali pa prav zaradi njih – terja premisleka tudi v Snovanjih.

Hkratnost nastopa sama po sebi je mogoče že kar manifestativna. Je lahko kakor program spričo nazorov, ki tako značilno tiščijo naš čas in se razraščajo v grozljivo kategorijo stiske besede, ki da beletrijo, in ne samo njo, načanja na vsej črti – od spoznavnih pomenov pa tja do estetskih jakosti v teoriji, od načelne usmeritve h književnemu adresatu do tradicionalnih gramatičnih kategorij jezikovnega tkiva – tu pa srečujemo naval izrazite ustvarjalnosti, ki so ji znale prisluhniti naše osrednje založniške hiše.

Je lahko tudi kljubovanje ob čudenju nad kopanjem za skrivnostno – plodno žilo čiste kreacije in ob nezaupljivih rezervah glede motivov, kadar kdo sploh še prime za pero, saj tu srečujemo manifestacijo volje po pesniškem preoblikovanju življenja, ki kakor da raste iz tistih prvinskih nagibov, ob katerih se je od prazgodovinskih slikarij sèm napajal človečnosti habitus lepih umetnosti.

In je lahko tudi zadrega spričo sprejema.

Le kdo bi ta hip mogel premeriti njene korenine in njen razpon! Prav do nesporazuma smo v zadnjih letih prignali razgovore o revijalnem zaledju in klubu kulturnih delavcev, ena sama muka visi nad nastavki gorenjskega dokumentacijskega centra za kulturo in v neprijetnih dilemah so obtičala naša drežanja v ustanove, ki nosijo Pešernovo ime. In končno je vse teklo v imenu prav te literature, ki nas zdaj preseneča. Saj smo menili, da ravno književniki nimajo strehe nad glavo, da bi bilo moč zaznati vsaj takšen utrip, kot ga čutimo drugod po domovini; saj smo jim že načrtovali format kartotek za informacijski sistem in razmišljali o številu poličnic in map za rokopisne ostaline. Se preden se je bilo mogoče o tem domeniti, je planilo kot moč sama po sebi, mimo in prek prizadevanj v okolju, kjer avtorji živijo in ustvarjajo.

Mogoče je tako tudi prav. Prešernovo napotilo – Stanu se svojega spomni – ki je bilo klic navznoter, nazaj h koreninam ustvarjalne muke, prav tako ni vključevalo nobenega operativnega zaledja, pa vendarle trmasto vztraja in meri z intimno strukturo zakonitostjo nad čase, tvorno in neokrnjeno. Mogoče je prav tudi tako, če v naših časih hkraten nastop nekaj književnikov iz naših vrst – ne toliko zaradi programa ali doktrine ali nazorov, ki so si lahko do izključnosti nasprotni – med nami zbudi zadrego; ostane nam trpka zavest, da niso šli mimo nas.

Vsebina

Prešernovi nagrajenci za leto 1978

2. stran

Marjan Belec:
Vztrajati na svoji poti

3. stran

Silvo Ovsenk:
Premalo organizatorjev kulture

5. stran

Miran Kenda:
Ni več dobre amaterske predstave brez sodelovanja strokovnjakov

7. stran

Skupina 77:
Želja po odkrivanju, profesionalni pristop, idealizem in prijateljstvo

9. stran

Likovno življenje na Gorenjskem v letu 1978

12. stran

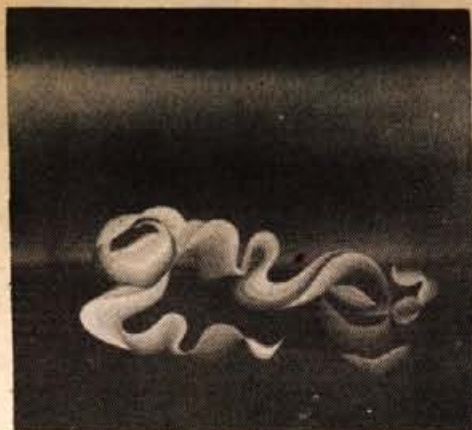
Nove knjige
France Pibernik:
Med tradicijo in modernizmom

15. stran

Poezija mladih:
Mojca Kolman, Dragica Šeško

16. stran

Poezija iz delovnih kolektivov:
Pavčič Franc Rado, Jože Puklavac

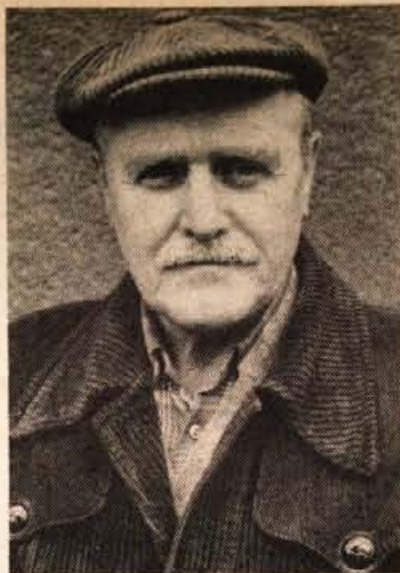

Janez Ravnik

Prešernovi nagrajenci za leto 1978

Marjan Belec:

Vztrajati na svoji poti

Alenka Kham-Pičman

Notranja nuja me je silila v likovno izražanje; narava sama pove človeku, kaj naj dela, če jo seveda zna poslušati – mi je dejal slikar Marjan Belec iz Kranja, ki je lani praznoval svojo šestdesetletnico.

Že kot sedemletni fantič je kazal zanimanje za slikanje in kiparjenje. Živel so ob Kokri in spuščal se je k njenemu bregu, kamor so kranjski obrtniki metali odpadke. Med njimi so bile tudi škatle z ostanki barv. Nabasal jih je v ženske nogavice, ki so obvisle na bezgu, in odnašal svoj »zaklad« domov. Iz napol strjenih ostankov so nastajale njegove prve barve. Tako je na risalni list v olju naslikal morje. Toda ko je list dvignil, je morje steklo s papirja. Barva je bila preredka.

Ob Kokri je našel tudi glinasto zemljo in njegovi prsti so oblikovali prve kipe.

V tistih težkih časih ni mogel misliti na študij. Ko mu je bilo pet let, je umrl oče in mati je ostala sama s štirimi otroki. Zato jim je vedno primanjkovalo denarja. Nato pa je prišla vojna.

Po vojni je bilo vendarle več možnosti in v letu 1954 je dokončal šolo za obliko-

vanje v Ljubljani. Poleg študija je delal kot klepar, 50 ur na teden pa je poučeval likovno vzgojo na kranjski gimnaziji, na puškarški in slikopleskarški šoli. Ko se je po napornem dvanajsturnem delavniku ob osmih zvečer vračal domov, je še dve do tri ure slikal ali kiparil v temni kuhinji.

Le z vztrajnostjo in odločnostjo ni opustil svojega najljubšega dela.

Talent zahteva izobrazbo, obadva pa veliko marljivosti; talent sam brez strokovne podkovanosti in stalnega izpopolnjevanja ne pomeni dosti, prav tako je obratno. Hkrati pa pravi, da je treba začeti zgodaj. Danes to ni težko. Ko pa je začel on, je moral biti zares odločen, da ni omagal. Že pred vojno se je vključil v umetniško društvo Gruda, ki je v letih od 1938 do 1968 združevalo v Ljubljani likovne ljubitelje in študente.

Marjan Belec je znan kot portretist. Dosežke na tem področju smo lahko spoznali pred leti na posebni razstavi v Kranju. Ko pa je šel v pokoj, ga je vse bolj zanimala narava. Razvil se je v enega najbolj vidnih krajinarjev na Gorenjskem. Tovrst-

Marjan Belec: Komandant Stane; detajl figuralne kompozicije v olju

Kamilo Legat

na dela je obsegala njegova lanska jubilejna razstava.

Po naravi je realist. Pravi, da je v abstrakcijo zašel le, kadar z besedo ni mogoče vsega povedati.

V utemeljitvi njegove nagrade je zapisano, da je prav smisel za otipljivo, realno, pogosto tudi »nelepo« podobo vidnega sveta, napravil iz Marjana Belca dobrega, kvalitetnega krajinarja. Tako se v njegovih pejsažih pogosto srečujemo z neugledno okolico kamnolomov, mlak, poplavljenih poti, razritih kolovozov, zasneženih peskolomov ali rečnih prodišč. Oprte na uglajeno slikarsko tehniko, delujejo te krajine prepričljivo, privlačno in novo. V Belčevem slikarskem realizmu pa so našle prepričljivoga, kar dokumentarnega upodabljavca mestne vedute in še posebej kmečka arhitektura. Pošten odnos do dela, v želji, da nalika le tisto, kar mu posreduje njegov v realistično podobo sveta obrnjen pogled, obogaten z razpoloženskostjo, uvršča Marjana Belca med redke preostale oblikovalce gorenjske pokrajine, ki so nam tako kot nekdanji Ladislav Benesch, Ljubo Ravnikar ali Janez Mežan posredovali njeno podobo v nezastrti, prepričevalni podobi.

Toda s tem še nismo predstavili njegovega obsežnega dela. Zanj je značilno zanimanje za najrazličnejše oblike likovnega izražanja. Ima tudi vrsto uspešnih plastik. Predvsem pa je avtor številnih figuralnih kompozicij, ki nam pripovedujejo o nekaterih najpomembnejših dogodkih iz obdobja narodnoosvobodilnega boja. Ta prizadevanja so dosegla svoj vrh v preteklih letih, ko je Marjan Belec naslikal dve veliki kom-

poziciji v olju: za tovarno IBI v Kranju »Komandanta Staneta«, za Domplan v Kranju pa »Staneta Zagarja«. Danes že razmišlja o »Dražgoški bitki«.

V figuralni kompoziciji je izvirno združil portretista in krajinarja. Poleg tega je za obvladanje kompozicije zelo pomemben tudi smisel za skladnost. Pravi, da je kompozicija zelo zahtevna, seveda predvsem zaradi realističnega reševanja. Pri »Dražgoški bitki« bi rad zajel celo, lepo dolino, pri tem pa morajo biti portreti razpoznavni. Ogromno priprav, skic zahteva takšna figuralna kompozicija. »Komandanta Staneta« je delal eno leto.

Marjan Belec pravi, da današnji hiter tempo življenja in nesluten razvoj tehnike odseva tudi v umetnosti. Stili se menjavajo v tednu, mesecu. Egipčani so svoj izraz kovali 3000 let. Renesansa, barok, gotika so se ustvarjali v stoletjih. V našem prostoru so se oblikovale skupine, klike, ki mahajo z dirigentsko palico, kako naj se slika v današnjem času. Slikar ima tako pristrižene peruti in zadane ob zid teh ljudi, ko želi pripraviti samostojno razstavo. Grenke so te misli. Toda, kaj je dobro, bo odločil čas.

Zrela umetniška osebnost mora prenesti tudi zavračanje. Realizem pri nas nekaj časa ni bil »popularen«. Abstrakcija je ponekod prinesla tudi nerazumljivost. Zanj je namreč potrebno ogromno znanja in poznavanja realnosti. Tu so se porajali naivci, ki so jih ljudje razumeli.

V delu se ne sme skrivati neznanje. Realizem omogoča večjo kontrolo. Slikanje iz naravne, notranje nuje takšnih vprašanj ne pozna.

Marija Volčjak

Mario Petrič

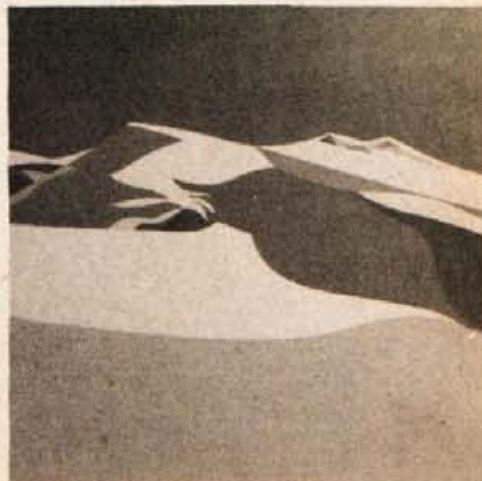

Boris Jesih

Silvo Ovsenk: Premalo organizatorjev kulture

Ive Subic

V obrazložitvi komisije za podeljevanje Prešernovih nagrad je zapisano, da je Silvo Ovsenk v osemnajstih letih toliko prispeval k rasti in razvoju ljudske prosvete na območju kranjske občine, da zasluži najvišje kulturno priznanje – Prešernovo nagrado.

O tem ni nobenega dvoma; osemnajst let v kranjski občini, sicer pa skoraj vse življenje je Silva Ovsenka spremljala ljubezen do umetniške besede in do odra. Ostaja jima zvest tudi danes, ko si nalaga šesti križ na pleča.

Imel je srečo ali nesrečo, kakor se pač vzame – sam je prepričan, da je to sreča –

da se je rodil v hiši, kjer so bile že pred sto leti prve čitalniške predstave v Žireh. Torej je bilo vmes nekaj »podedovane« nagnjenosti do kulture. Osnovno šolo je prav tako obiskoval v domačem kraju. 14 let star je Silvo prvič stopil na oder, ki mu je v kasnejših letih postal delo in konjiček obenem. Veliko je, kot sam prizna, k temu pripomogel tudi profesor Ivan Kolar v kranjski gimnaziji, ustvarjalec in častilec slovenske besede, ki je svoja nagnjenja presajal tudi v srca dijakov.

(Nadaljevanje na naslednji strani)

Herman Gvardjančič

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

Klic osvobodilnega boja je Silva Ovsenka kmalu zvalil. Borcem se je priključil 1943. leta in po nekaj mesecih kot član igralne skupine IX. korpusa vsa leta vojne prenašal tradicije naše revolucije tudi na kulturna področja.

Pomembno je predvsem njegovo budi- teljsko delo na slovenskem Koroškem, kjer je ostal do 1947. leta, a naših rojakov tudi kasneje ni docela zapustil. Režiral je njihove igre, jim pomagal pri izbiri tekstov, organiziral gostovanje gorenjskih skupin na Koroškem in koroških pri nas. Za to delo je prejel Drabosnjakovo priznanje.

»Kar se zadnja leta dogaja na sloven- skem Koroškem, je pravo veselje,« se navdušuje Silvo Ovsenk. »Poglejte samo, koliko društev je vzcvetelo in koliko ljudi v njih sodeluje! Gorenjci bi se od njih lahko marsičesa naučili.«

Čeprav je Silvo Ovsenk še danes zaželen gost pri koroških Slovencih, pa je njegovo najpomembnejše režisersko delo vendarle doma. Z igralskimi družinami DPD Svobod kranjske občine – za to je 1974. leta prejel tudi zlato odličje Svobod Slovenije – je pripravil številne uprizoritve. Največ je sodeloval z amaterji z Bele, Jezerskega, iz Šenčurja, s Primskovega, Kokrice, iz Žabnice in Cerkelj. Pri uprizoritvah pa ni opravljal zgolj režiserskih poslov, ampak je bil hkrati največkrat tudi mentor, lektor in celo scenograf.

»Preigrali smo tako rekoč vse slovenske klasike,« pripoveduje. »Tudi Cankarja. Mislim, da je bilo najboljšo, kar smo kdaj napravili, prav njegovo Pohujšanje v dolini šentflorjanski. Igrali smo ga ravno v času, ko se je med slovenskimi kulturniki bil spor, ali Cankar prenese modernizacijo ali ne. Na Jezerskem sem tedaj uspel zbrati igralce, kakršnih nisem prej in poslej nikoli več. Bili so prava 'profesionalna' amater- ska skupina.«

Jože Trobec

Franc Novinc

Silvo Ovsenk je dolga leta opravljal delo tajnika oziroma podpredsednika Zveze kulturnih organizacij občine Kranj, pred desetimi leti pa se je zaposlil pri Delavski univerzi v Kranju kot vodja centra za izredni študij na ekonomski fakulteti. Čeprav bi že štiri leta lahko užival v pokoju, se temu delu ne more odreči. Z navdušenjem pripoveduje o študentih: »Rad jih imam. Z njimi se tresem pred izpiti in vese- lim dobrih ocen. Kot otroci so mi...«

Opustil ni niti dela na amaterskem odru. Pri eni ali celo dveh predstavah v se- zoni sodeluje, zadnja leta pa se ukvarja še s pripravo scenarijev za razne proslave.

Kaj pa igranje? »V zgodnejših letih sem se poskusil, da. Toda vedel sem, kaj in koli- ko zmorem. Mislim, da ne bi bil nikoli blesteč igralec. Veliko več dobrega lahko naredim kot režiser. Sem pa pripravil pred desetimi leti na Jezerskem večer umetniške besede. Zelo rad recitiram, če se le da, na pamet. Tudi od 'svojih' nastopajočih pričakujem, da ne berejo. Dobra recitacija je namreč nekaj enkratnega.«

Silvo verjame v mlade. »Kljub današ- njemu hitremu načinu življenja sem pre- pričan, da se mlade da pridobiti za delo na kulturnem področju. Zal jih že v osnovnih šolah premalo navajamo na to, kasneje pa jih sploh zanemarimo. Ne znamo ali noče- mo jih pritegniti, pa čeprav bo mlad človek, ki je že kdaj recitiral, pel ali igral, tudi kasneje to rad počel. Če ga bomo le pova- bili.«

Prav tu po mojem mišljenju delamo najhujše napake. V kulturni skupnosti in Zvezi kulturnih organizacij smo se kolikor- toliko že uspeli organizirati. Raznih stro- kovnjakov za posamezna področja kulture imamo kar dovolj. Tudi denarja ne manjka več tako kot včasih. Manjka pa nam še vedno entuziastov, organizatorjev kultur- nega dela in družabnega življenja v osnov- nih ljudskih sredinah: v organizacijah združenega dela in v krajevnih skupnostih. Ljudje imajo danes veliko prostega časa. Zbuditi bo treba njihove nagibe. Človek vendar ni samo pasiven potrošnik kultur- nih dobrin, ki mu jih posredujejo profesio- nalne institucije. Želi tudi sam ustvarjati, postati sooblikovalec na tistem področju, ki mu je najbližje. Pa čeprav le kot amater. Slovenci nosimo kulturo v sebi; zakaj nagnjenj ne bi spodbujali. Če ne več, bomo na ta način vzgojili vsaj objektivne potroš- niki. To pa je že pomemben cilj amaterske dejavnosti.

O profesionalni in ljubiteljski kulturi ne morem govoriti. Razlike ni. Nekomu je pač ustvarjanje poklic, drugemu veselje. Mo- ram pa reči nekaj besed o kritiki. Nujna je in naj pokaže, kaj je slabo. Vendar pa naj izbere pravi način; ne le nekaj v nič dati, razvrednotiti, ampak povedati, kaj bi bilo lahko boljše, drugače. Tudi ni prav, da hvali amaterje za vsako ceno, ker so pač amaterji. Če se greš teatra, mislim, da se ga greš zato, da izpoveš neko resnico.«

Pa še nekaj besed o izbiri besedil za amaterski oder: »Sem tudi za stare ljudske igre, vendar pa bi morale biti sodobno dra- matizirane. Takih pa na žalost nimamo. Še manj izvornih sodobnih tekstov. Tu smo amaterji precej podcenjevani. Ponujajo nam kakšne ameriške ali angleške bulvar- ke, Slovincem tuje, medtem ko celo v so- sednje republike, kjer imajo sodobnih dram neprimerno več, ne posežemo. Naj jih sami pišemo?«

Helena Jeloučan

Miran Kenda:

Ni več dobre amaterske predstave brez sodelovanja strokovnjakov

Igralska osebnost Mirana Kende pomeni vidno obogatitev zdajšnjega dogajanja na Gorenjskem; malone že tri desetletja aktivno sodeluje v oblikovanju kulturne podobe svojega rojstnega mesta – je zapisano v utemeljitvi letošnje Prešernove nagrade za Mirana Kendo iz Radovljice.

Že od svojega šestega leta, ko je prvič stopil na oder kot recitator, ga je »zastrupil«¹ igralski poklic. Svoje želje je moral kasneje črtati, saj ni bilo možnosti za študij. Odločil se je za drug poklic, vendar svoje misli ni opustil. Na igralski akademiji je diplomiral leta 1959.

Z vrsto zanimivih vlog v Desetem bratu, Cvetju v jeseni in Mladosti pred sodiščem je opozoril nase že v času študija. Priznanje občinstva in kritike je dosegel z režijama Županove Micke in Kreflov, s katerimi so radovljiški amaterji sodelovali leta 1959 na tekmovanju amaterskih odrov v Velenju.

Toda v Radovljici je v letu 1959 zmanjkalo denarja za kulturno umetniško društvo Antona Tomaža Linharta. Dramska skupina, ki je delovala vsa leta po vojni, je začela umirati. Tudi odra ni bilo, kjer bi lahko uprizarjali. Ostal je le pevski zbor.

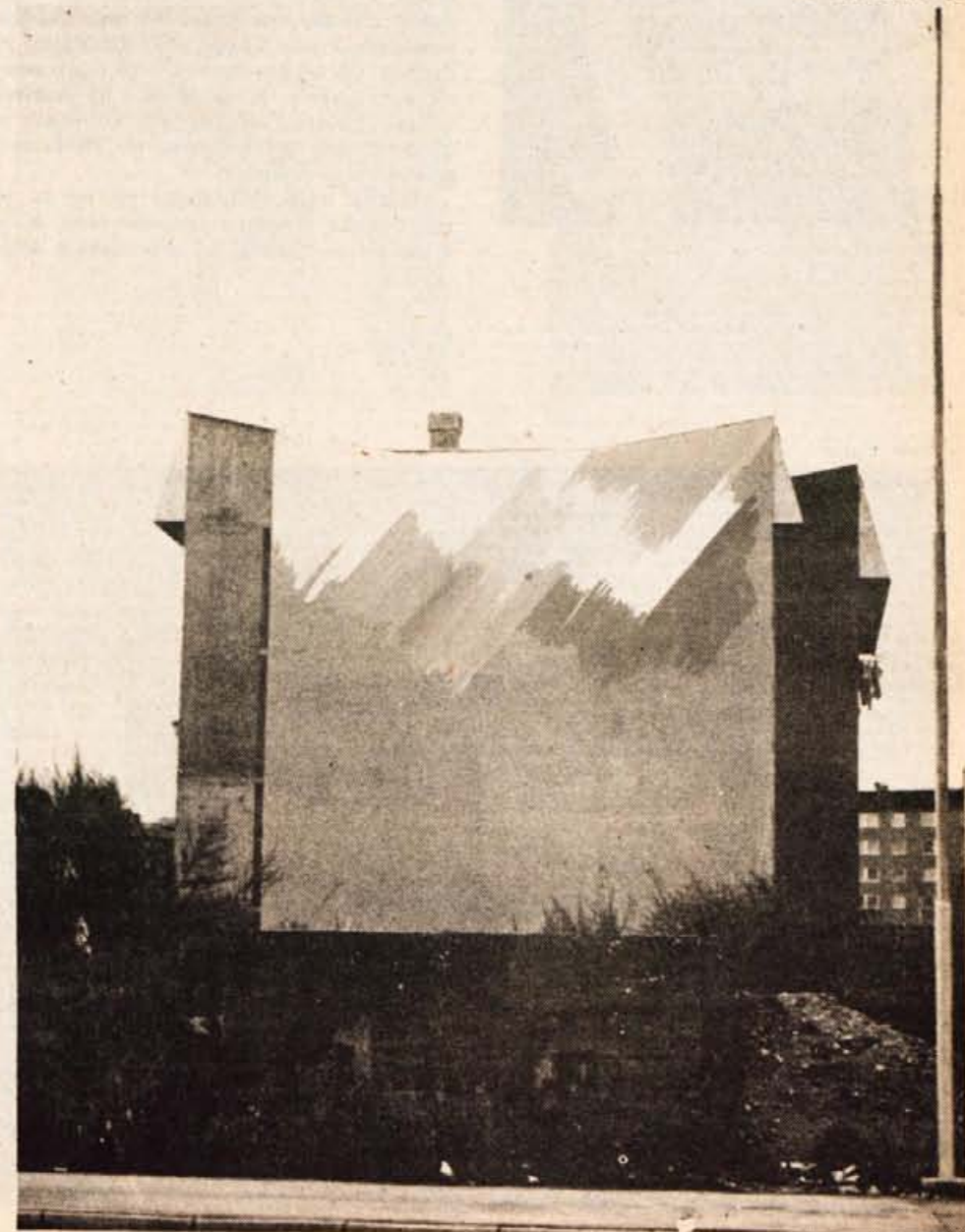
Miran Kenda je tedaj v organizaciji z zvezo kulturnih organizacij osnoval na

(Nadaljevanje na naslednji strani)

Pavel Florjančič

Henrik Marchel

Milan Batista

Viljem Jakopin

Vinko Tušek

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

osnovni šoli v Radovljici recitacijski krožek. Prek 30 otrok iz višjih razredov je za Titov rojstni dan nastopilo z recitalom. Nekaj jih je želelo še nastopati in pri Delavski univerzi, ki jo je vodil Miran Kenda, je spontano nastala recitatorska skupina. Miran Kenda je kot človek, pedagog in umetniški vodja usmerjal in spodbujal mladi rod prek slovenske narodne pesmi, Kosovela, Cankarja, sodobnih pesnikov in domače besede. Izredna zavzetost za oblikovanje umetniške besede in pretanjen okus pri izboru snovi sta bila temelj, da so bili »kulturni večeri« tudi resnična umetniška doživetja. Nastopili so tudi v tujini. V Lewerkussnu so pripravili literarni večer v slovenščini, v ozadju pa je tekel prevedeni tekst na platnu.

Recitatorska skupina je v okviru kulturnega programa in estetske vzgoje Delavske univerze delovala 18 let, Miranu Kendi pa je pri pedagoškem delu pomagala tudi Maruša Avguštin. Delavska univerza je za to delo v letu 1977 prejela srebrno odličje Zveze kulturnih organizacij, recitatorska skupina pa v letu 1973 Linhartovo plaketo.

Pedagoško delo z generacijo, ki jo je Miran Kenda oblikoval malone dvajset let, se je nazadnje preselilo tudi na odrske deske. V letu 1974, ob 15-letnici delavskih univerz, je skupina pripravila predstavitev veseloigre Josipa Vogrinca »V Ljubljano jo dajmo«. Ob tej predstavi je bilo čutiti enovit žar skupine, ki se je še bolj razživel v Cankarjevem Pohujšanju in odlomkih iz njegovih del, uprizorjenem ob 100-letnici pisateljevega rojstva.

Morda najpomembnejše pa je, da je recitatorska skupina zapolnila vrzel, ki je v Radovljici nastala, ko je prenehala delo-

vati dramska skupina pri kulturno umetniškem društvu. Po skoraj dvajsetih letih se je spet rojevala pobuda in v letu 1977 je Linhartov oder pod režijskim vodstvom Alenke Bole-Vrabec zaigral Linhartovega Matička. Jedro Linhartovega odra sestavljajo člani recitatorske skupine Delavske univerze, ki je s tem tudi prenehala delovati.

Miran Kenda se je v Matičku predstavil kot baron Naletel, ki pomeni vrh njegovega dosedanjega umetniškega poustvarjanja. Kritiki so si bili enotni, da je v tej vlogi prinesel na oder nekaj novega, kar doslej ni bilo videti. Baron je bil doslej vedno postavljen v ospredje kot predstavnik nekega družbenega sloja, v tem primeru propadajočega plemstva. Miran Kenda je vključil človeško poanto. Prikazal je človeške strasti in slabosti in skušal najti vzroke zanje. Odkrival jih je v govoru vloge same, še bolj pa v mnenju, ki ga podajajo druge nastopajoče osebe o tem liku. »Odkritosrčno povedano, pa ob baronu Naletelu nisem kaj prida razmišljal, vse se mi je zdelo samo po sebi umevno.« Njegove misli odkrivajo, da je vlogo oblikoval z vso igralsko močjo, ki mu jo daje njegova ustvarjalna in nenehno snujoča osebnost.

Zanimivo je tudi, kako je barona sprejelo občinstvo: kot človek ne nemogoč, vendar do konca simpatičen; enostavno se ne moreš jeziti nanj. Odnosi pač sčasoma zbledijo, človeška čustva pa nikoli ne minejo.

V gledališki sezoni 77/79 je Miran Kenda kot gost Prešernovega gledališča v Kranju oblikoval še dva izredno zahtevna in izrazita lika. Debeli mož v Mroževi enodejanki »Na odrptem morju« in Semjon Semjonovič Podsekalknikov v Erdmanovem »Samomorilcu« razodevata niz presenetljivih, nazornih in z logiko psihološko pogojenih igralskih potez, hkrati pa izreden smisel za teater absurda.

Za te vloge je Miran Kenda prejel lanskó Severjevo priznanje kot izreden dosežek v slovenskem amaterskem gledališču.

Miran Kenda meni, da ne bi smelo biti ostre razlike med poklicnim in ljubiteljskim gledališčem. Dobra amaterska predstava, zaigrana s srcem in ognjem, lahko pomeni več kot površno in zlovoljno pripravljena predstava profesionalnega gledališča.

Radoživost Slovencev se kaže tudi v tem, da radi uprizarjamo in igramo. Gledališka dejavnost, razraščena do poslednje vasi, je imela bistven pomen pri oblikovanju narodne zavesti. Z dejavnostjo, ki se je zajedla v pore naroda, smo se obdržali v zadnjem stoletju.

V zadnjih letih so se zmanjšale razlike med ljubiteljskim in poklicnim gledališčem. Ni več dobre amaterske predstave brez sodelovanja strokovnjakov, povsod neposredno ali posredno botruje poklicno znanje. Široko razvejana ljubiteljska gledališka dejavnost pa hkrati tvori najzvestejše občinstvo poklicnega gledališča.

Kljub temu, da bi podeželskim odrom pomagali s tečajji in seminarji za igralce in režiserje, pričakovanih uspehov ni bilo. Izostali so predvsem tam, kjer je bilo izobraževanje zgolj teoretično. Mnogo bolj se v zadnjem času obnesejo študijske predstave, ki udeležencem poleg teoretičnih nudijo tudi praktične napotke, ki jih nato s pridom uporabljajo na domačem odru.

Marija Voltjak

Želja po odkrivanju, profesionalni pristop, idealizem in prijateljstvo

Božidar Sinkovec

Brane Povalej

V letu 1977 je ob skupnem delu in študiju nastala skupina, ki so jo sestavljali študent ekonomske fakultete Andrej Loc, diplomirani inženir arhitekture Ignac Primožič, študent umetnostne zgodovine Božidar Sinkovec in študent na likovnem oddelku Pedagoške akademije Brane Povalej, vsi iz Trziča. Po letnici nastanka si je skupina vzdela tudi ime: Skupina 77.

»Začetki dejavnosti Skupine segajo v poletje 1976, ko smo se sešli ob skupni organizaciji moje fotografske razstave v Kurnikovi hiši,« pripoveduje zdaj že absolvent prve stopnje umetnostne zgodovine in etnologije 22-letni Božidar Sinkovec, sicer fotograf-amater, član Foto kluba Trzič, ki je s svojimi deli sodeloval že na okrog 40 razstavah doma in v tujini, prejel nekaj nagrad in se v Trziču predstavil tudi s samostojno razstavo. »Fotografija me navdušuje,« pretrga začetno misel. »Omogoča mi, da izrazim samega sebe, da pokažem tisto, kar mislim o svetu in da iz okolja, ki me obdaja, izdvojim, kar mi je všeč.«

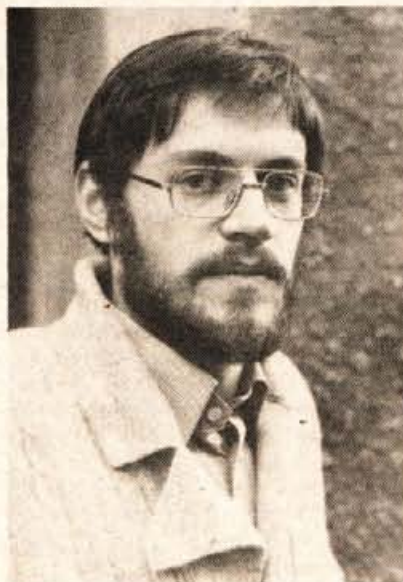
»No, naj nadaljujem pripoved o nas štirih. Skupno delo nas je tako zanimalo, da smo sklenili nadaljevati. Organizirali smo razstave umetniške fotografije in slikarskih del umetnikov-amaterjev z Gorenjskega in Štajerskega. Poskrbeli smo tudi za stike s koroškimi Slovenci v Celovcu in Selah.

Da bi Kurnikova hiša kot razstavni prostor širše odmevala v slovenskem likovnem prostoru, je na našo pobudo dobila status galerije. Poskrbeli smo tudi za njeno celostno podobo, saj smo oblikovali povabilo in plakat.

Delo v Kurnikovi hiši pa nam ni zadoščalo. Hoteli smo samostojno predstaviti svoja spoznanja. Že znane predstavitve in običajni način likovnih rešitev nam niso bili dovolj primerni; želeli smo dati likovnim stvaritvam nove kvalitete, s katerimi je moč likovna dela podoživljati v gibanju.

Združilo nas je torej predvsem veselje do skupnega ustvarjanja. Naš pristop k ustvarjanju je bil že od vsega začetka profesionalen in trudimo se, da bi bila tudi naša dela taka.«

Plod dolgotrajnih prizadevanj Skupine 77 je projekt Prt na preprogi, ki je bil januarja lani razstavljen v galeriji NOB

Andrej Loc

Ignac Primožič

v Trziču in za katerega so v petek prejeli Prešernovo nagrado.

V osnovi je predstavljala razstava mrežnico človeškega očesa, saj je prav oko instrument vidne zaznave. Zelena barva kot nosilec ideje, naravnega, organskega, je bila skupaj z mrežnico enotno sporočilo. Gradacija mrežnice je segala od normalne organske danosti do strukture izkrivljanja, ki je bilo doseženo s stopnjevanjem različnih odtenkov zelene barve. Organizem projekta je predstavljal prisposodobu problematične sodobnosti in sveta, ki je prepolno negativnih pojavov. Globlja sporočilnost procesa degeneracije je nakazovala, da vodijo nakopičene negativnosti do nesmiselnega konca. Opozorilo je klicalo po očiščenju negativnih elementov, po neprestanem prizadevanju osrečiti in izboljšati svet.

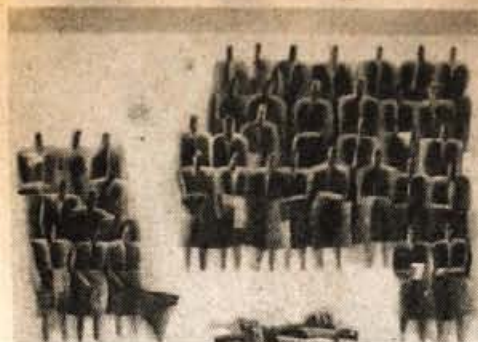
Poseben pomen je imela postavitev ogledala na ključno mesto v plašč projekta. Do tega mesta je bil razkroj organizma komaj opazen, medtem ko se je od ogledala naprej uničevalni proces vršil pospešeno do končne, skoraj črne ploskve. Ogledalo je bilo v odnosu do opazovalca medij povezanosti projektom.

Svojska je bila postavitev projekta v prostor. Šlo je za dva prostorska valja. Medsebojni stik teles je ustvaril dve vbočeni ravnini, ki sta predstavljali neke vrste likakasta vhoda. Sprednji je bil dejanski »vhod« v notranjost s plaščema valjev omejenega prostora, ki je predstavljal neki posebej miljejski prostor izrazito estetske narave. Drug stik je označeval pomembnost ideološke transformacije in postavitev ogledala kot specifičnega medija oformljenega plašča. Ustvarjen je bil nov prostor v prostoru, ki je vzpostavil specifičen odnos na relaciji opazovalec—opazovano.

»Govoriti o načrtih pa ni prijetno,« zaključuje Božidar Sinkovec. »Morda bi raje naštel nekaj želja. Želimo si predvsem mir, zdravje; humane človeške odnose pa bomo morali ustvarjati predvsem sami. Le-to je za našo vedno večjo skupino izredno pomembno, ker nekoč želimo biti — gibanje.«

»Mislim, da smo udarna skupina, kajti če prelomiš s tradicijo, čeprav je ne negiraš,

(Nadaljevanje na naslednji strani)

Ive Subic

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

in daš umetniškemu delu dušo nove miselnosti, si angažiran. Temelj našega dejstvanja je približati se človeku, ga vključiti v dogajanje in ga osvoboditi starega načina sprejemanja likovnih vrednot. Ta sveža misel je bila zastopana že v prvem projektu Prt na preprogi. Angažiranost pa prav tako opravičuje drugi projekt Svetle zarje, kjer je dosežena sinhronizacija med družbenim gibalom – dialektiko in umetniškim delom.

Brane Povalej, ki je povzel besedo za Božidarjem, je po šoli za oblikovanje lani že diplomiral na likovnem oddelku Pedagoške akademije. Zdaj predava v osnovni šoli Staneta Žagarja v Lipnici.

»To je bilo v meni,« enostavno in hitro odgovori 22-letni Brane, ko ga povprašam, kdaj in zakaj se je začel ukvarjati z likovno umetnostjo. In naprej razpreda svoje misli o pomenu šole in akademskega naslova: »Menim, da nista nujna. Ne me razumeti narobe. Če nekdo ima akademski naslov in malo dela ali sploh ne, potem prav gotovo tega naslova ni vreden. Lahko pa je ravno obratno. Nekdo, ki svoje delo napaja z dušo, znanjem in razumom, doseže isto ali pa celo preseže nivo prvega. Predvsem je važno, da umetnik dela, kajti pri tem si kali in razvija čut likovnosti kot medija komuniciranja. Seveda pa prav tako ne sme prezreti teorije, ki je le vitamin v njegovem iskanju.«

In kakšne so možnosti za uveljavitev nove smeri oziroma poskusa v umetniškem izražanju? »Možnosti vsekakor so. Težava nastane, ko se premalo močni in dvomljivi tvorci utopijo v hladnem odzivu, ki ponavadi spremlja vsako novost v umetnosti. Spomnimo se samo prve reakcije kritikov ob nastopu impresionistov. Zato je nujno, da je umetnik močan, da verjame v pravilnost svojega dela in da je sam do sebe pošten. Prepričan sem, da je Skupina 77 tvorec nove miselnosti v smeri umetniškega oblikovanja.«

O odnosih med »stariimi« in »mladimi« ustvarjalci umetnosti Brane Povalej misli takole: »Zgodovinsko dejstvo je, da so bili v večini primerov mladi nosilci revolucionarnih idej, gibanja in razvoja. S tem pa ne trdim, da delo starejših likovnih ustvarjalcev ni plodno ali ustvarjalno. Samo starejši so tiste zvezde smernice, od katerih mladi črpajo izkušnje in spoznanja. Tu ne mislim samo na delo starejših, danes živečih ustvarjalcev, ampak ustvarjalcev v vseh obdobjih umetnosti, s posebnim poudarkom na naši tradiciji, ki daje fin pečat organskosti v ljudskem umetniškem izražanju. Zato se tudi naša skupina s svojim delom naslanja na kvalitetne dosežke starejše likovne kulture, jih preoblikuje in oplemeniti ter doda še svežo idejo časa in prostora, v katerem živimo.«

Andrej Loc, rojen 1955. leta, je tudi že zaposlen, vendar ob delu še študira na ekonomski fakulteti. Ukvarja se s proučevanjem najsodobnejših spoznanj filozofije in psihologije. Zanimajo ga problemi sodobne stvarnosti z različnih vidikov: sociološkega, ideološkega, psihološkega, umetniškega.

»Umetnost je oživiljanje življenjske resničnosti. Ustvarjati umetnost se pravi reševati življenjska vprašanja. Skupina izhaja iz dejstva, da umetniško delo nastaja iz življenjske stvarnosti. Samo tako je objektivno,« pravi Andrej. »To pa pomeni, da

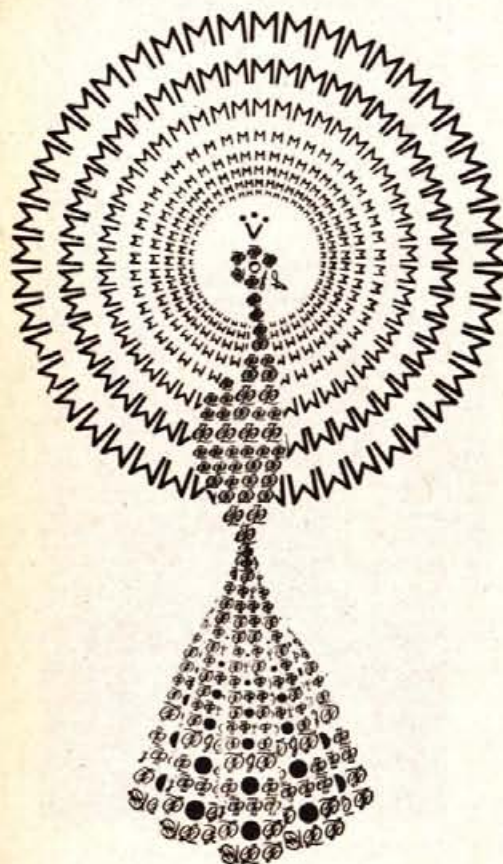
priznavamo resničnost v celoti, realnost posameznika prav tako kot realnost človeške družbe. Umetnost je družben pojav in je idejno in oblikovno povezana z družbenim razvojem. Služi človeku, postaja njegova vsakodnevna potreba.

Na problem demokratizacije in socializacije umetnosti lahko odgovori umetnost prostora. Pa ne razumeti te zgolj kot arhitekturo! Pojem zajema vse naše okolje. Ne prizadevamo si zgolj za vizualno obnovo, temveč za konkretno. Zavzemamo se za demokratizacijo in socializacijo umetnosti v smislu njenega vključevanja v prostor. Gre nam za poudarjanje sinteze časa in prostora in za uveljavitev uporabno-kolektivne umetnosti. Prav to zadnje pa je tisto nekaj več, kar presega zgolj vidno obnovo okolja, ki jo izpričujejo znani likovni mediji.«

O vlogi kritike pa Andrej Loc pravi takole: »Če naj verjamamo podatku, da je na Slovenskem že prek 200 galerij in če upoštevamo, da v njih likovne razstave kontinuirano potekajo, je razumljivo, da marsikateri likovni dogodek mine neopažen, saj je v primerjavi z likovnimi predstavami kritikov premalo. Vsekakor pa velja, da domala sleherni pomembnejši pojav v slovenski umetnosti dobi ustrezno kritično oceno. Razumljivo je, da je kritika vedno zaželena, naj bo pozitivna ali ne, vendar mora umetnik verjeti najprej sebi, verovati mora v svoje poslanstvo, v svoje delo. Kritika pa ni namenjena zgolj umetniku. Vloga ocenjevalca je predvsem v posredovanju med ustvarjalcem in publiko, kar zahteva od pišočega široko razgledanost in strogo objektivnost.«

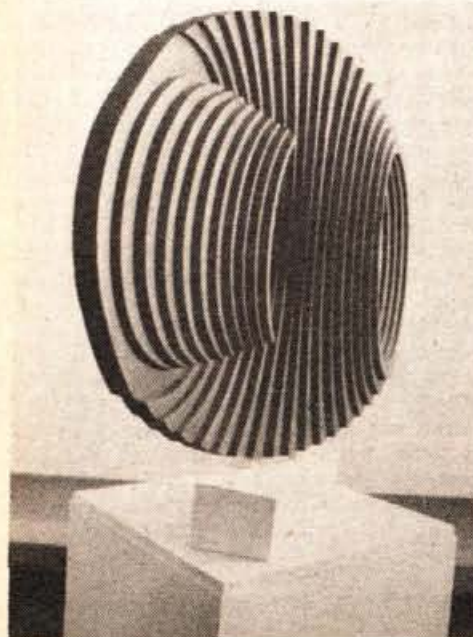
Zadnji ali prvi v skupini, v kateri so vsi enaki in enako pomembni, je še Ignac Primožič, 25-letni diplomirani inženir arhitekture, ki trenutno služi vojaški rok v Mariboru. Ob poklicnem delu se ukvarja še s teorijami likovne umetnosti ter s problemi percepcije. Zanima ga predvsem perceptivna kvaliteta vizualne podobe naše avtohtone arhitekture.

»S kulturo sem se začel ukvarjati zelo zgodaj,« piše. »To velja predvsem za likovnost. Le-te ne razumem ozko in parcialno. Ta kultura je več, če vemo, da je likov-

Z razstave konkretne poezije v Kranju

Cene Ribnikar

Prt na preprogi

nost medij, ki vse, kar je, povezuje v enoten svet. Da, resnično več, ker je projekcija človeka v prostor. Projekcija pa je odlikovanje disciplinirane miselnosti v okviru duševne rekonstrukcije zunanjega sveta in nas samih. Ob tej skromni razlagi je odgovor o namenskosti ukvarjanja s kulturo jasen, posebno če si še osvežimo tezo iz našega manifesta, ki pravi, da je umetnost (tudi kultura) oživiljanje življenjske resničnosti.

Kaj na splošno menite o današnji kulturi?

»Teško je na tako kompleksno vprašanje odgovoriti človeku, ki mu tovrstni način izražanja ni osnovni izrazni medij. Pa vendar. Moje mnenje o naši kulturi je preprosto. Zdi se mi, da je nekako razvodenela. Ta brezbarvnost je morda tudi odraz forumskega pozitivizma, ki oblikuje že tako slabo orientiranost ljudi do kulture. Sicer pa sem optimist in verjamem, da bodo tudi za kulturo prišli boljši časi.«

Kaj pa načelo Zveze komunistov »kultura neposrednemu proizvajalcu«? Ga vaša skupina upošteva?

»To načelo je logičen odraz naravnosti neke socialistične kulture. Tovrstna demokratičnost naj bi bila resnična srčika prizadevanj, da bi črnilo današnjega jutra osvetlil jutrišnji dan. Naša skupina je že s prvim projektom želela približati umetnost socialističnemu samoupravljavcu. Približevanje smo deklarirali s tezami o socializaciji in demokratizaciji umetnosti. Znotraj pojma socializacije je bilo poudarjeno predvsem podružbljanje umetnosti, ki je naravnano k osmišljanju in vrednotenju umetnosti kot kulture našega vsakdana. Demokratizacija pa bi bila uresničljiva z uvedbo participacije, prepuščanja realizacije občinstvu.«

Vlogo arhitekture v umetnosti pa Ignac Primožič zamišlja takole: »Arhitektura je umetnost prostora. Imeti bi morala pomembno (osrednjo) vlogo v umetnosti. Resnici na ljubo pa je treba priznati, da je 'prava arhitektura' nekako pozabljena. Javnost posveča veliko pozornost že tradicionalno zanimivemu slikarstvu, književnosti, filmu, a mirno prezira gradnjo pomembnih objektov. Prav zaradi tega, ker ni primerne stimulativnosti, ki bi pomagala oživeti dobro arhitekturo, nam manjka tudi učinkovitih sredstev, da bi z njimi preprečili uresničevanje stavbarskih (birojskih) in drugih gradenj. Imamo cenzuro za filme, književnost, ne pa za to, da bi se izognili urbanistični in arhitektonski kaotičnosti, zakaj zavedati se moramo, da so posledice le-te mnogo težje in trajnejše od drugih.«

Helena Jelovčan

Boris Sajovic

dr. Cene
Avguštin

Likovno življenje na Gorenjskem v letu 1978

Tudi v letu 1978 je likovno življenje na Gorenjskem odmevalo v znamenju dovolj široke odprtosti različnim tokom v našem likovnem prostoru.

V okviru izmenjalnih razstav Gorenjske z drugimi regijami naj omenimo razstavo del skupine 5 goriških umetnikov v Kranju. Skupina, ki jo sestavljajo Lucijan Bratuš, Danilo Jejčič, Negovan Nemeč, Nedeljko Pečanac in Miloš Volarič, je vrnila obisk razstavni prireditvi Likovna prizadevanja na Gorenjskem, ki smo jo poletni in jeseni spremljali na njeni poti po primorskih galerijah. V mejah vsakoletne likovne izmenjave s Pomurjem se je v Murski Soboti predstavil slikar Henrik Marchel, v Kranju pa Vladimir Potočnik s svojo novo zasnovano t. i. spreminjajočo se krajino, v kateri se enakovredno povezujejo oblikovni in vsebinski dejavniki.

Med stiki s tujino sodi na prvo mesto razstava desetih grafikov iz Dortmundunda, v katerih delu čutimo odmeve številnih tokov, ki se uveljavljajo v sodobni nemški grafiki. Dimčo Pavlov iz Plovdiva, diplomant ljubljanske Akademije za likovno umetnost, je na raz-

stavi razložil vrsto risb, ki so pravzaprav osnutki za monumentalno zasnovane plastike, podobne tistim, ki smo jih srečali na kiparjevi prvi razstavi v Kranju leta 1976. Miselnost kiparja in arhitekta odmeva v delih avstrijskega umetnika Ericha Kebra, ki je v Kranju razstavil reprodukcije svojih številnih javnih spomenikov in vrsto lahkotnih, gracilnih, manj »arhitekturnih« plastik v aluminiju, bronu in terakoti. Ob široki mednarodni udeležbi je Franci Zagoričnik predstavil antologijo »Konkretne poezije« WESTEAST, ki s svojo vizualno dojemljivostjo, s svojo možnostjo branja in gledanja dobiva vse večji razmah in je bila kasneje predstavljena tudi na Reki. Kot spremni pojav tamkajšnje razstave so kot »poskus vzpostavitve neposredne komunikacije likovnih idej in literarnega gradiva s poljubnimi udeleženci« (F. Zagoričnik) nastali t. i. reški grafiti. Projekt tega javnega likovnega in literarnega izrazila so pripravili Nejc Slapar, Liljana Grašič in Darja Polajnar iz Kranja. Na Reki nastali grafiti so bili novembra razstavljeni v kleti Prešernove hiše v Kranju.

Presenetljivo malo je bilo v preteklem letu gostov iz sosednjih republik. Če izvzamemo posamezne udeležence v Groharjevi slikarski koloniji ali udeležbo na nekaterih skupinskih razstavah samorastnikov, lahko naštejemo le enega — Jusufa Suljanovića iz Sanskega Mosta, ki je zaradi izvirnega prikaza bosanske krajine zanimiv tudi za krajinarska prizadevanja v gorenjskem prostoru (Kranj). Interes za gorenjska razstavišča v drugih republikah bržkone zaradi bližine Ljubljane v zadnjem času močno raste in pričakovati moremo, da se bo likovna izmenjava prav kmalu povečala.

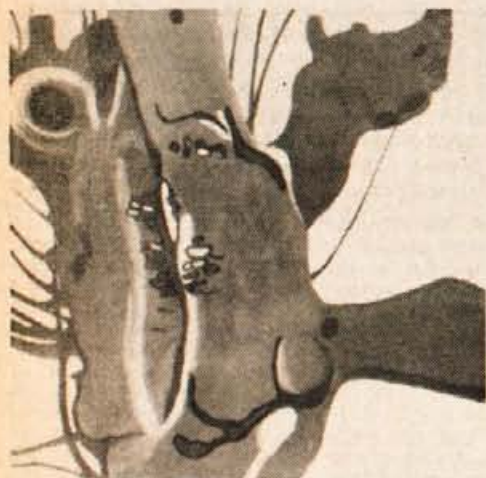
(Nadaljevanje na naslednji strani)

Franc Branko Skofic

Stefan Simonič

Karel Kuhar

Bogdan Potnik

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

Gorenjski likovniki so letos sodelovali v obsežni potujoči razstavnih prireditvi, ki je obiskala Ajdovščino, Piran in Novo Gorico in v kateri je sodelovalo 22 slikarjev in kiparjev (*Batista, Berko, Čeh, Feldin, Florjančič, Guardjančič, Hafner, Jakopin, Jesih, Kham-Pičmanova, Legat, Marchel, Novinc, Potrč, Ravnik, Ribnikar, Sajovic, Simonič, Slapar, Subic, Trobec in Tušek*). Posamično so se predstavili *Boni Čeh* (Radovljica, Kranj) s figuralno tematiko, prikazano v sliki, grafiki in t. i. razstavljeni plastiki, *Henrik Marchel* (Kranj, muzej in razstavišče na Visoki šoli za organizacijo dela – VŠOD) s svojimi barvnimi variacijami v spreminjajočem se prostorkem arhivu, *Ive Subic* (Škofja Loka, VŠOD) s partizansko tematiko, *Herman Guardjančič* (Kranj) s svojimi zdaj v slepečo luč, zdaj v mrtvo sivino postavljenimi krajinami (Tržič) ali *Franc Novinc* z baladno razpoloženimi, koloristično in oblikovno samosvojimi »krajinskimi tihožitji« (Tržič, Bled). Pokojni *Stefan Simonič* se je s svojimi grafičnimi oživitvami ornamentalnega okrasja na izdelkih ljudskega rezbarstva zadnjikrat predstavil javnosti v Tržiču in v Kranju – VŠOD. S prikazom realistične, fantastične in fauvistično obarvane krajine so na Bledu in v Bohinju nastopili *Metka Vovk, Janez Ravnik* in *Albin Polajnar*. Za konec leta je v Tržiču pripravil samostojno razstavo oblikovno zanimivih »renesančnih« portretov *Dušan Premrl*.

Med slikarji iz drugih slovenskih pokrajin, ki so gostovali na Gorenjskem, naj opozorimo na oblikovno razgibano razstavo portretov *Vladimirja Pirnata* (Kranj), plastik *Lojzeta Čampe* (Kranj) in slikarskih del *Leopolda Hočevarja* in *Rade Šuštarjeve* ter kovinskih plastik *Aladara Zahariša* (Tržič). *Marjan Skumavc* je s prikazom nevsakdanje, groteskne in srhljive podobe življenja zbudil na razstavi v Kranju dovolj zanimanja. Visoka šola

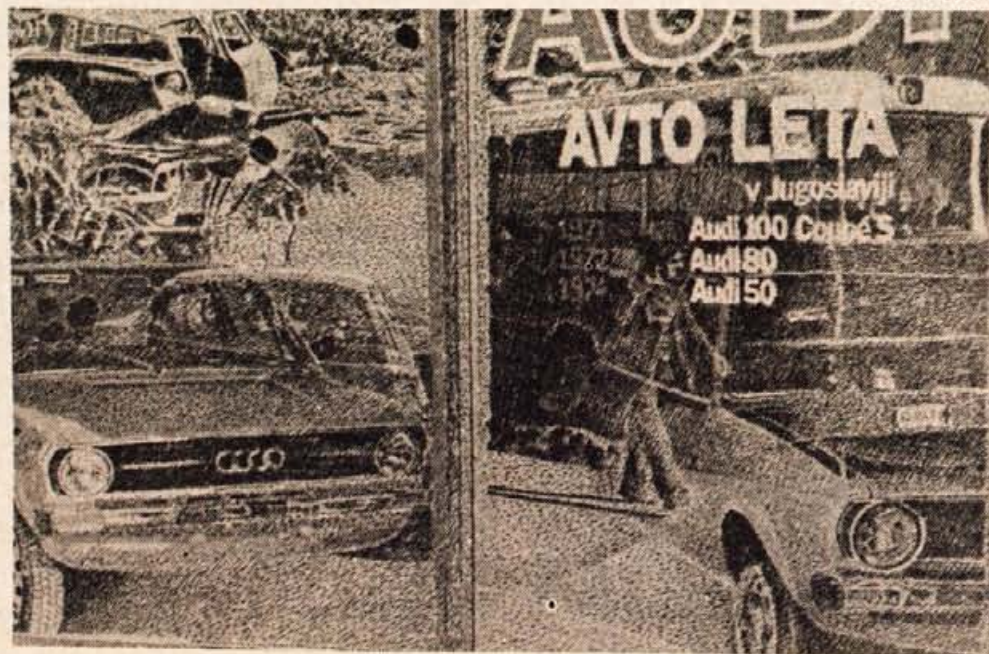
za organizacijo dela je v svojih prostorih višcu pripravila pogovorni večer s slikarjem *Janezom Bernikom*, ki ga je vodil *Tomaž Brejc*. S sejma elektronike v Ljubljani so v Kranj prenesli razstavo Prvine znanstvene fantastike v delih nekaterih slovenskih umetnikov, ki sta jo v okviru ZKOS pripravila dr. *Ivan Sedej* in *Jadranka Bogataj*. V festivalni dvorani v hotelu Toplice, v osnovni šoli na Bledu in v novi galeriji Bled se je posebno med poletno sezono zvrstila vrsta razstavljavcev. Med njimi naj poleg domačih (*Legat, Batista, Bregant, Plemelj, Lelja, Kukec*) omenimo več gostov od drugod: *Boljko, Borčiča, Adamiča, Ciuho* in *Kržišnika* iz Ljubljane, *Spacapana* iz Trsta, *Raduloviča* iz New Yorka itd.

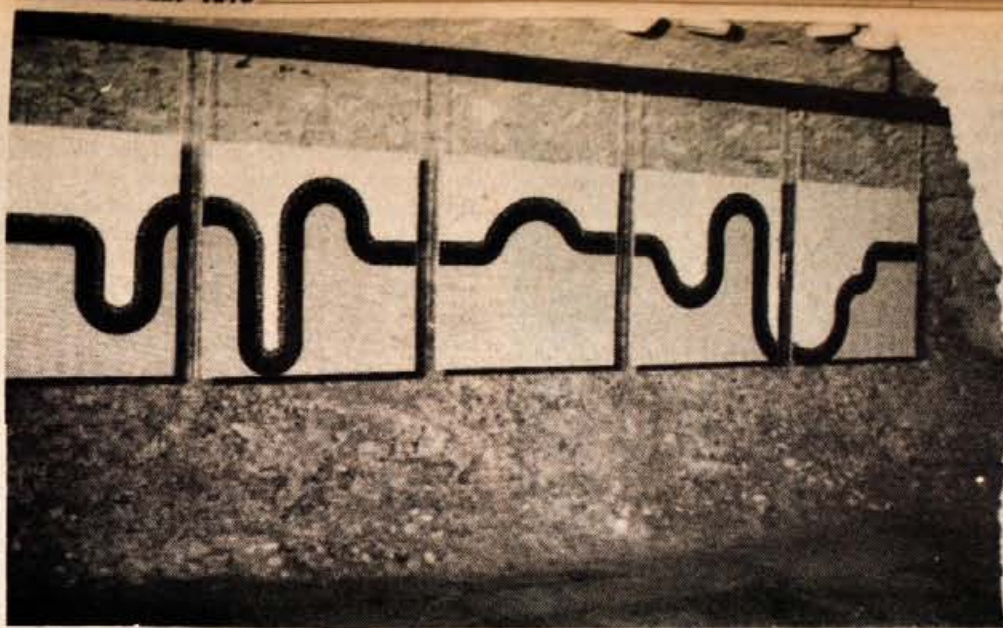
V okviru prikazov samorastniške likovne dejavnosti naj opozorimo na razstavo del *Jožeta Horvata-Jakija, Viktorja Magyarja, Toneta* in *Vojka Svetine* (Radovljica), *Bogdana Potnika* (Kamnik, Domžale), *Vinka Hlebiša* (Tržič), *Pera Mandiča, Petra Rističa, Antona Plemlja, Irene Lelja, Jožeta* in *Zlate Volarič* (Kranj) ter na številne skupinske likovne predstavitve, ki so jih pripravile likovne skupine na Gorenjskem: *Likovna skupina ISKRA Kranj, DOLIK Jesenice, Likovno društvo Petra Lobode Domžale, Likovne skupine pri ZKO Tržič, Kranj, Škofja Loka in Radovljica*.

Dovolj pozornosti je bilo v letu 1978 namenjeno eksperimentalnim razstavam še posebej v Kranju. Tako postaja npr. klet v Prešernovi hiši s svojo zanimivo arhitekturo aktivno prizorišče številnih poskusov mladih avtorjev, med katerimi naj omenimo grafika *Nejča Slaparja* (Prostorske zasnove I. in II., Perforirana grafika) in *Janeza Juvana* (fotografija). Zanimivi in privlačni so tudi prikazi tematsko ozko omejenih ciklov slikarskih del: *Karel Kuhar* (Drevo), *Branko Škofic* (Kokra) ali *Marjan Belec* (Letni časi).

Enega prvih prikazov male grafike v gorenjskem prostoru pomeni razstava, ki smo si jo za novo leto 79 ogledali

France Berčič-Berko

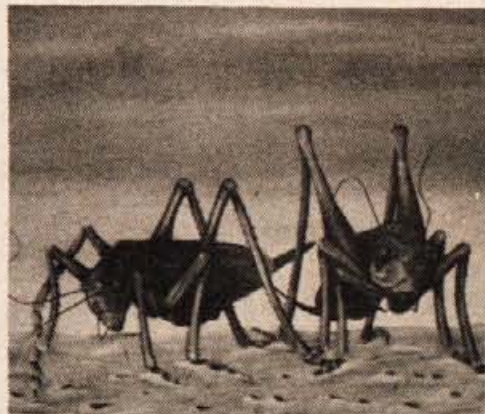
Nejč Slapar

v novem galerijskem prostoru v Mestni hiši v Kranju, na kateri je sodelovalo nekaj nad 20 avtorjev iz vse Slovenije. Namen te prireditve, ki so jo organizirali Zveza kulturnih organizacij Slovenije, Gorenjski muzej v Kranju in Galerija Bled, je bil spodbuditi zanimanje za malo grafiko, ki naj bi ob primerni ceni in večji nakladi našla bolj kot doslej pot med ljudi in postala kdaj v bodoče tudi pravo zbirateljsko blago kot so npr. znamke itd.

Med razstavami del s področja uporabne umetnosti omenimo tapiserije Silve Bernik ali gravure v steklu Dane Kočice (Kranj).

Kabinet slovenske fotografije, ki že nekaj let deluje pri Gorenjskem muzeju v Kranju, nam je letos poleg del nekaterih mojstrov (npr. Tihomir Pinter) posredoval tudi razstavo »Fotografski plakat«, ki sta jo pripravila Milan Orožen-Adamič in Milan Pajk, in še posebej razstavo del Frana Krašovca (1892–1969) enega najbolj vidnih mojstrov naše medvojnne fotografske umetnosti, ki ni samo likovno zgledna, temveč obenem s svojim prikazovanjem življenja pravi dokument časa, v katerem so nastajala Kraševčeva dela. Gradivo je zbral in tehnično obdelal ing. Stojan Kerbler, uvod v katalog je napisal Aleksander Bassin.

Med fotografskimi razstavami zunaj Kabineta zasluži, da omenimo Jožeta Mallyja, ki je razstavljal v Trzinu, Marjana Kukca, čigar dela smo videli v Kranju (VŠOD), in Toneta Marčana, ki se je predstavil z izborom novejših del v Radovljici. Zgleden primer fotografske reportaže pomeni razstava

Vinko Hlebs

Marjan Belec

Kitajska srečanja, ki nam jo je v stari dvorani Mestne hiše v Kranju posredoval Marko Aljančič.

Razstave otroškega likovnega snovanja, ki jih že nekaj let v galerijskih prostorih Mestne hiše v Kranju pripravlja Aktiv likovnih pedagogov Gorenjske, skušajo z analitičnim prikazom posameznih sestavin likovnega dela kot so barva, prostor, perspektiva in kompozicija predstaviti gledalcu posebnosti otroškega likovnega snovanja.

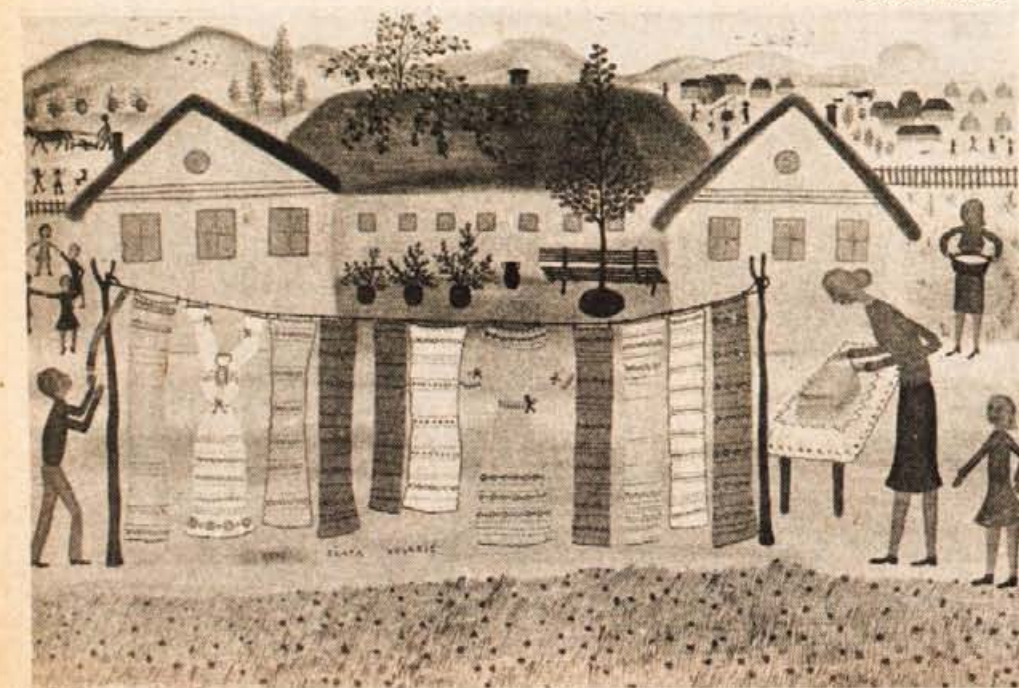
Vnašanje likovnih elementov v urbano strukturo Kranja je postala tako v Kranju kot v Trzinu (Skupina 77) predmet razstav in številnih razgovorov. Tako je npr. razstava v Kranju ob udeležbi slikarjev, kiparjev, oblikovalcev, arhitektov, urbanistov in umetnostnih zgodovinarjev skušala s konkretnimi predlogi vplivati na spremembo oz. obogatitev likovne podobe nekaterih mestnih predelov, ki so doslej ostajali likovno prazni in nezanimivi.

Število likovnih kolonij tudi na Gorenjskem iz leta v leto raste. Spremembo v dosedanjem programu smo l. 1978 ugotovili pri Groharjevi slikarski koloniji v Škofji Loki, ki se je ob mednarodni udeležbi preusmerila na grafično oblikovanje in dosegla pomembne rezultate v svojih likovnih prizadevanjih.

V okviru kranjske likovne kolonije, ki ima na skrbi likovno ureditev in poživitev mesta in po datumu trajanja ni omejena, spada tudi tradicionalna biennialna prireditev Prešernovega gledališča v Kranju ob Tednu slovenske drame Slovenski gledališki plakat. V primeri s prejšnjimi leti so letošnjo razstavno prireditev pripravili na prostem na Titovem trgu in tako privabili več obiskovalcev kot sicer.

Ljubo Ravnikar

France Boltar, *prezgodaj umrli gorenjski slikar-krajinar*

Zlata Volarič

Denis
Poniž

France Pibernik:

Med tradicijo in modernizmom

Kriza in stiska pisanja, ki ju lahko dandanašnji spremljamo skozi najrazličnejše optike, od načelnih izjav samih ustvarjalcev do bolj ali manj vsebinsko določenih polemik, je položena tudi v temelj knjige Franceta Pibernika *Med tradicijo in modernizmom* s podnaslovom *Pričevanja o sodobni poeziji* (Slovenska Matica, 1978). S tem seveda ne trdimo, da je Pibernikovo knjigo spočela samo ta povsod prisotna stiska, saj bi s tem piscu naredili veliko krivico. Zato je bolj upravičena domneva, da je avtor našel vzgib predvsem v vrsti načelnih izjav tistih sogovornikov, s katerimi je pričel dopisovanja, le-ta pa so prerasla v knjigo, ki je pred nami.

Te izjave so bile seveda medsebojno različne, včasih so se celo izključevale, a bi se jih dalo vseeno uvrstiti v dve splošnejši kategoriji: na eni strani so afirmativne izjave o poeziji nasploh in še posebej o lastnem delu; ti pisci izražajo prepričanje, ki je blizu domnevi, da je poezija, kot način sprejemanja sveta, kot njegova idejna predelava (mišljeno v območju Aristotelove Poetike) pravzaprav nespremenljiva (vrednota), da je samo pisanje sveto (nedotakljivo, vzvišeno) dogajanje, ki ga ni moč povsem razložiti, saj celo eminentne izjave-analize o lastnih poetikah in pesnjeh (Eliot, Benn, Rilke, Enzensberger) stvari bolj prikrivajo kot razkrivajo, jih delajo temačne, čeprav se zdi, da postajajo prosojne. Vendar se takšnim izjavam, ki imajo v evropskem svetu predvsem transcendentalni in analitični značaj (podaljšane pesniške igre) v slovenskem svetu pridružujejo še znane in nadvse problematične izjave, ki skušajo na podlagi lastnega modela, njegove superiorne večvrednosti ukiniti vse druge modele, njihove tvorce pa razglasiti za manjvredne, umobolne in povsem prizadete bebce.

Ne bi se seveda ustavljali ob posameznih konkretnih izjavah v knjigi zastopanih pesnikov, ker je to tako ali tako stvar branja, ali skušali te izjave narediti kakorkoli problematične, uporabljajoč (enako znane) argumente, poskušali bomo potegniti nekaj skupnih

zaključkov. Avtorji, ki z največjo možno vehemenco branijo svoj model in napadajo druge modele, so povečini že presegli čas svoje največje, najudarnejše in tudi najradikalnejše poezije. Ker vedo, da toka časa ni moč obrniti nazaj, da je torej poezija, kot jo lahko preberemo v njihovih zbirkah, že del estetsko in socialno potrjene skušnje, obenem pa se zavedajo prisotnosti desetine novih, svežih in drugačnih skušenj, padajo v neusmiljeno dvojnost: teorija (ki so jo samo pomagali ustvarjati) jim govori eno, praksa (ki se dogaja mimo njih) pa nekaj drugega. Zato se v svojih izjavah venomer odvrčajo od lastnega pesnjenja, od njegovih problemov ter se zatekajo v načelne in kritične izjave o poeziji drugih. To seveda zahteva nekonsekventna konsekvence njihovega izvajanja: če bi bili namreč dosledni, potem bi morali skozi analizo svoje poezije priti tudi do dokaj problematičnih ugotovitev.

Da to ni tako, se lahko prepričamo v sami knjigi. Na eni strani imamo opravka z izredno jasnimi, premišlje-

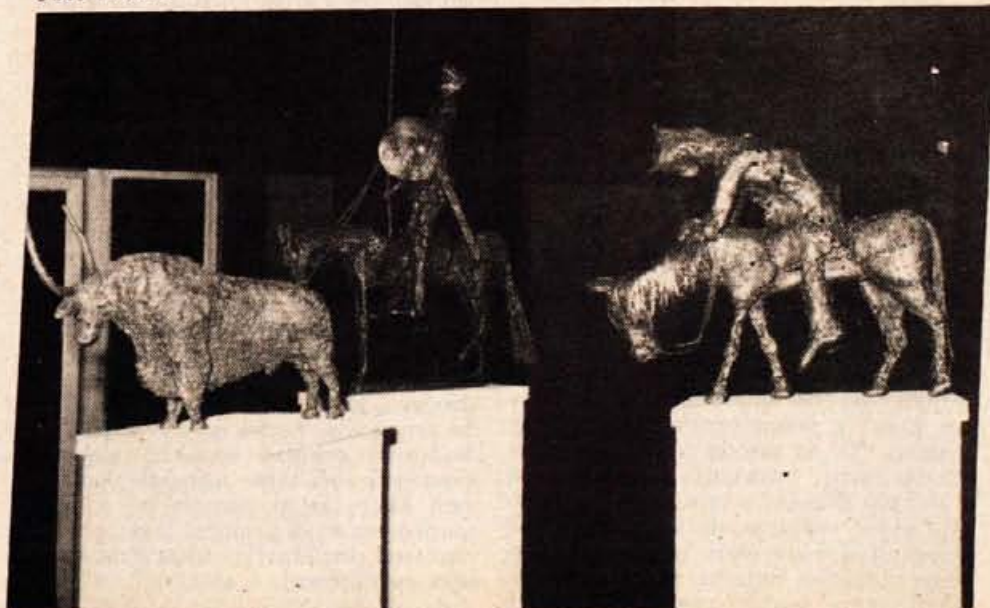
nimi, vsebinsko in idejno izostrenimi vprašanji Franceta Pibernika, ki je v svojem spraševanju konsekventen, se pravi radikalno sestopa do korenin vsakega avtorja, do problemov, ki so na začetku jasni in razvidni, na drugi z odgovori, ki kljub svoji dolžini ne odgovorijo vedno na postavljena vprašanja, marveč jih elegantno zamolčijo ali preslišijo. Kdor ne verjame, naj prebere knjigo, pa mu bo postalo jasno, da je Pibernikova doslednost sprožila globlje in pomembnejše pretrese v zavesti avtorjev, kot pa so morda v tem trenutku pripravljeni priznati. Indirektna pot spraševanja in odgovarjanja v pismih ima seveda svojo dobro stran: avtorji, ki bi se v neposrednem dvogovoru morda počutili še bolj »ogrožene«, so v pisni obliki prestopili ta ris in povedali marsikdaj več, kot so morda nameravali.

Na drugi strani so izjave tistih avtorjev, ki niso prepričani v »sveto«, nedotakljivo podstat poezije, ki v njej

(Nadaljevanje na naslednji strani)

Jože Volarič

Jože Eržen

Tone Plemelj

Irena Lelja

Fran Krašovec

Marjan Kuček

Janez Juvan

Marko Aljančič

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

prej vidijo muko in napor vsakokratnega obvladovanja sveta, ki vidijo v poeziji tudi kanček »tehnoških« vprašanj o obvladovanju jezika, njegovih izraznih sredstev, ki se sprašujejo o vsakokratnih vladajočih ideologijah in estetikah, ki te vladajoče ideologije in estetike primerjajo s svojimi skušnjami in lastnim vedenjem. Te izjave so seveda manj prenapete in prinašajo več »življenjskih« resnic kot one prve.

Marsikdaj so odgovori avtorjev naperjeni tako, da v njih zares lahko iščemo ključ k posameznim zbirkam ali pesmim. To se seveda najlepše vidi iz Pibernikovih vprašanj, ki prodirajo v globino skladno s tem, kako se določeni avtor »odpira«, do katere točke je pripravljen razkrivati in pojasnjevati svoje postopke. Skladno s tem razkrivanjem lastne poetike posamezni avtorji

tudi odpirajo poglede na široko artistično in socialno realnost, v kateri nastaja njihovo delo. To odpiranje je včasih pretresljivo in osupljivo dramatično, še posebej pri tistih pesnikih, ki so doživljali vojno in revolucijo v najnežnejših in občutljivejših letih.

Marsikatera izjava tako po svoji formalni in vsebinski plati prerašča razsežnosti pisemskega dopisovanja in postaja samostojna, zaključena izpoved ali razlaga temeljnih principov lastne poetike in poetičnega snovanja. Naj bodo izjave oz. odgovori pesnikov te ali one vrste, pomeni knjiga kot celota v slovenskem prostoru nekaj izjemnega. Vsi podobni poskusi (npr. Izidorja Cankarja Obiski ali Hofmanova, prav tako pred kratkim izšla knjiga Pogovori s slovenskimi pisatelji) zajemajo širše umetniško področje, kar jim je seveda na eni strani v prid, na drugi pa ne. Zato Pibernikovo knjigo lahko brez zadrege razglasimo za »čisti« pesniški proizvod: tako avtor kot njegovi sogovorniki (naj jih na tem mestu naštejemo: Jože Udovič, Matej Bor, Vitomil Zupan, Janez Ovsec, Ivan Minatti, Ada Škerl, Janez Menart, Branko Hofman, Dane Zajc, Gregor Strniša, Kajetan Kovič, France Forstnerič, Veno Taufer, France Vurnik, Jože Snoj, Saša Vegri) so brez izjeme pesniki, njihovo pogovarjanje je pogovarjanje, ki kljub v začetku omenjenim različnostim, ostaja na nivoju »pesniškega« dvogovora. To daje Pibernikovi knjigi svojstven čas, saj se na nešteti mestih (pa naj bodo to vprašanja ali odgovori) bere kot najbolj napeta kriminalna zgodba, v kateri lahko nastopajo najbolj nepredvidljivi obrati in prepoznave. To je knjigi kot celoti samo v prid, saj nikjer ne naletimo na ponavljanja, do katerih bi pri nespretnem postavljanju (stereotipnih) vprašanj vendarle lahko prišlo, saj so si nekateri v knjigi zastopani avtorji blizu tako slogovno kot tudi vsebinsko.

Predvidevamo lahko, da je France Pibernik pri sestavljanju svoje knjige poleg znanih, »klasičnih« težav naletel še na kakšne druge, posebej na tiste, ki izvirajo iz pretirane večvrednosti, ki jo do lastne osebnosti goje nekateri slovenski besedni ustvarjalci, ki so z eno nogo vedno v Parizu ali Rimu ali še kje drugje. Kot lahko razberemo iz opravičevanj nekaterih pesnikov, je imel pri zbiranju materiala precej težav in zato upravičeno sklepamo, da mu nekateri od povabljenih pesnikov sploh niso odgovorili. Vendar ima tudi ta, recimo ji kar »naravna selekcija« svoj čar, saj je ob sestavljalčevem osebnem izboru izvedla dodatne premike, ki knjigi nikakor niso v škodo.

Ker iz avtorjevega predgovora, ki daje knjigi njen pravi ton in na svojstven način govori o vprašanjih, ki jih je skušal predstaviti tudi naš spis, izvedemo, da je to samo prvi del dopisovanj, drugega, ki bo zajel mlajše pesnike, pa že pripravljamo, bomo imeli v bližnji prihodnosti pregled sodobne slovenske poezije v luči izjav njihovih ustvarjalcev. Delo, ki ni pomembno samo po svoji zasnovi in dosledni izpeljavi, marveč tudi predstavlja enega izmed temeljev razmišljanja o estetskih in idejnih tokovih v sodobni slovenski poeziji.

Dragica Šeško

Mojca Kolman

Meditacije

Brez talismana
ki bi oznanjal tvoje upanje
odhajaš skozi vrata spoznanj
na blodno pot
sam za sabo
hlepeč v onstran.

Prastare so tvoje želje
prastara blodna pot
in prastare
stopinje tvojih dedov onstran vrat
ki veš da vodijo v molk.

Tako brez talismana
bastard
odhajaš svoje rojstvo iskat.

Biti temotno upanje
nikoli sluteni bližini
živeti njeno odrečeno minevanje
ljubiti nedorečeno besedo nekoga
pod toliko naplavinami

obsojen biti na pot
do očeta brez robov

ki skrhan rob je
do časov nerazodetih.

Izpostavljen na sipini življenja
rotiš morje časa za val
(četudi vstal iz tebe)
da odplakne naplavino mrtvih spominov
nikdar dosanjanega otroštva
(četudi na tujo sipino)
kajti rad bi bil sam
s svojim obupom
izpostavljen na sipini življenja

da dosanjaš epitaf za svojo
naplavino.

Iz posvečene zemlje
vzkleti v rast dedovih sanj
ki muza Hada
vanje te zagrinja
se znova roditi
za pot od tam do tu

je zatajiti sebe
od tam do tu

nikoli prispeti v deželo očeto
kod tujim ognjem biti le pepel
od tam do tu.

In reka med nama
je resnična
in je resničen jok
onstran na belem stopnišču Pešte
in mostovi sedemnajst mostov
med nama
in reka in sedemnajst porušeni
mostov in jok na peštanskem nabrežju.

Prošnja

Ostala je igra ničkolikokrat že izpeta v snu
z dnevom in za dan si le koža
oči imaš da gledajo sonce v zahodu
jabolko v tebi pa čaka čaka v tebi
da plaz nekoč jez otre
v čas brezkončen in brez začetka
iz pepela da se utrne luč
vzameš si pravico tedaj da začneš ga in ga končaš
topel še od daha v polsnu
hoče da uporabiš
zahteva da zagoriš.

Kop za praznim prostorom

Misliš oči niso ti podarili da bi prazno v globinah zaznaval
ali da bi v barvah votlobo spregledal nekoč —
kleče na komolcih pred samim seboj
razpredel si kite v dlaneh da bo veter se z njimi igral
do pet so sklonile se pete tvoje pred tabo
vse ker boš vstal in boš stal stal!
Le dotakne se olje tvoje ne ukrade samo zdrsne
enkratno kapljo vode otre —
kot drugi tvojih vidiš svojih pet prstov — — —

Zavidam ti ker me ne slišiš

kako voda se z vodo edino izpira
še ta izpari preden bi mogla spolzeti
hočeš si prste v roko podati —
brez oči med svoje zvotlene dlani izhlapiš

upor

sladko opojno je v belih vrtovih
in kaj mar mi pajki s kotov
stiskala v dlani bom bele luči do krvi razprskane
spokojno prek sonc četudi rdečih naj diše;
ej po ožganem dah iz dlani —
prekleti ne moreš tako pač je
nekdo je v dlani ga zalučal
da jih od zadaj nagloda in končno izvotli
zažgal je vem da bi gasil je zažgal
in čudno pomislim da ogenj — rdeč je kot kri in da zato diši
čez pet prstov v dlan je šesti in sedmi in stoti pogнал
saj to je razodetje — če samo pihneš se vsak potroji
pha in pajek je zlobno mrežo čez obzorje razpel
kakor da kdo še verjame da so sonca rumena (!);
bele rože z belih ožganih vrtov pa čez pepel rdeči svoj klas
naprej zlaté

Rdeče dlani goreče dlani

Nikoli ne želi si
objeti bogastvo svoje da ga ljubkuješ in da si ponosen
veter bi kriknil ker bi bolelo
in ti bi obstal da se razjokaš nad lažjo
vrneš da se ko davno veš vrnitve ni
o veš: v veter si se razmetal zato ne želiš
da kot svetopisemski grm gorijo in ne dogorijo
tvoje rdeče dlani si se razmetal
da se resnicoljubneži z drugih svetov hihitajo v pepel tvoj
ker si resnicoljuben si se razdal
veš: za dlanmi je prah in v njem telo tvoje prahu brat
davno že raztresa veter zrna atomov tvojih skoz pepel v pepel
in več jih davno ne poljubljaš za srečo v slovo
in več jih davno ne poljubljaš za srečo v slovo
o veter pravim je z menoj in jaz sem z vetrom
zaman vsi kriki z drugih svetov (lina je malone zalita)
o ne sanjam izdaje in ne pogaslih dlani in ne krika vetrov!
tu ostanem ker tu je čast četudi v bolečini
ogenj votli še ko izvotleno davno že je zadnje zrno, kar naj
glej srce v tvojih gorečih dlaneh prosi rdečega ognja
ognja še da se z njim poje
kar naj; zato se ne bojim! kar naj

Pavčič Franc Rado

Iz bisernih školjk

Iz bisernih školjk na obali
sem slišal, kako umira morje.
Med dlanmi sem gledal obzorje,
ki vanj se boleče zaganjajo vali. —

Poslušal sem pesem, ki v njej ni več hrepenenja,
pesem, ki v njej ni več želja . . .
Kakor, da bi se izvila iz morskega dna
tik pod površje, kjer ni več življenja.

Vmes so se krčki dušili v praznino,
iz mrzlih valov se je plazil stok,
kot bi se iz vseh grl sveta iztrgal jok.
Pesem se je izgubljala v mrtvo globino.

Njene rože

Na mizi je šopek rož,
rož z vsakdanjega sprehoda.
Žalost je v njih. —
To je njen šopek rož . . .

Rumene in bele in modre so rože. —

Na latih je kri.
V očeh so solze.

Na mizi je šopek rož,
rož z vsakdanjega sprehoda.
To je njen šopek rož. —

Steklena vaza

Včasih si steklena vaza.
V njej ni rož.
Skoznjo gledajo ljudje.
Tudi vanjo.
Ne vidijo ničesar,
ker v njej ni rož.
V njej ni vode.
Je vsa steklena.
Okoli nje meglica
tihih sanj.
Skoznjo gledajo ljudje.
Ne vidijo ničesar,
ker v njej ni rož,
ker v njej ni vode . . .

Hrasti

Sive skale.
Rdeča zemlja.
Polna je krvi.
Tu in tam so korenine
divjih hrastov.
Iz rebrine,
ki v nebo štrli,
se veje tal držijo
in molče,
ker jih korenine
v globini zabolé.

Izgubljena misel

Strmim v vrata.
Moja misel gre skoznje.
Zazna zeleno sobo.
V kotu bela krsta,
na njej je črni pajek
namesto križa.
Misel preplašena
mi zapusti bolečino, belo kot krsta.

Marjan Koželj

Vidim te, gledam te

Vidim te,
čisto blizu si,
vsa v sončnem siju;
Zlati lasje ti valovijo v pomladni sapi.
Podajaš mi roko;
vidim jo,
čutim topel dotik —
a dotakniti se je ne morem . . .

Gledam te,
gledam te v vsej tvoji enkratnosti.
Tvoja lepota prekaša modrino neba,
tvoje srce je kot večerno sonce,
tvoja dobrota je topel domač kruh,
tvoja modrost je globlja kot najgloblje morje . . .

Vidim te,
vso razposajeno,
z lahkotnimi koraki,
v elegantnih kretnjah,
pozibavajoč v ritmu oddaljene glasbe,
kot se pozibavajo valovi v rahlem vetriču . . .

Gledam te,
nemo strmim v te zlate lase,
s katerimi se veter poigrava;
v oči,
v katerih se leskeče vsa modrina morja,
vsa zlatost zahajajočega sonca;
v tvoje obličje,
ki se v vsej svoji lepoti zrcali v brezmejni modrini.

Jože Puklavc

Pot

Naj pot tudi skozi pekel me pelje,
zdaj moram svetlobi nasproti,
onstran lahko noč je ali svetloba,
zato pa moram po težki tej poti
temi ali svetlobi nasproti.

Pot me iz črnega pekla naj pelje,
tja, kjer je svetloba sijoča,
kajti njen vabi bleščeči me soj,
zato moram po težki tej poti
svetlobi sijoči nasproti.

Ko prišel na konec bom težke poti,
bo svetloba me žarka objela,
nič ne bom suženj več tuje strasti,
ker luč bo v svobodo mi večno svetila,
da lahko po zadnji hodil bom poti
sreči tihi, popolni nasproti.

Tudi skozi pekel je pot me vodila
toda prehodil sem jo do kraja,
včasih mi svetlobe je iskra plesala
potem se nadme zgrnila je tema,
toda zdaj nič več to me ne moti,
da noč mi neskončna prihaja nasproti.

Zimska idila

Krasna si poljana
z belo prevleko obdana,
z bleščečimi kristali posejana,
iz srebrnih niti stkana.

Redki so velikani
na tej krasni poljani,
pod belo težo
k zemlji prikovani.

Grobna tišina se lomi
na tej krasni poljani;
iz zemlje puhti,
šumenje se drami.

Utrujeni velikani
na tej krasni poljani
so znova rojeni,
z močjo prepojeni.

Uvodnik smrti

Pustite nas tiho umreti
v grozni ledeni samoti,
saj niste nam dali živeti
v medsebojni človeški toploti.

Zdaj pa smrt naj zabriše
vaše krivice storjene nad nami,
smrt delitelj, edine pravice,
se tiho že plazi tudi za vami . . .

Nam smrt že zapira trudne oči
vam pa stiska požrešni goltanec,
dolge, predolge bile so naše noči,
zdaj z nami je, a tudi z vami bo konec . . .

Rad bi tam počival

Naj krije me zemlja domača,
ko prišel počitka bo čas,
naj krije me gruda domača,
ko bom poslovil s od vas.

Ob grobu lipa naj raste zelena
visoko naj dviga se v zrak,
da mi pesem bo časa šumela,
ko mene objemal bo mrak.

Na Kog me moj rodni peljite
in pokopljite me tam,
v rodno me zemljo denite,
da moj poslednji bo hram.